Projekt 100

Pedagogické listy

CESTA DO PRAVĚKU

Filmová výchova pro mladé

Tento materiál je určen učitelům základních škol vyučujícím filmovou výchovu. Prostřednictvím filmu však můžete se studenty rozpracovat dílčí téma v předmětech jako dějepis, výtvarná výchova, český jazyk ad. Materiál je názornou průpravou pro realizaci vybraných interaktivních cvičení s žáky. Nabízí základní informace o filmu a jeho tvůrcích, představuje film ve společenském i kulturním kontextu své doby a dává učitelům nástroje, jak film se studenty analyzovat. Tento materiál je doprovázen Pracovními listy, které slouží k aktivní práci se studenty.

**Film nabízí do kin Asociace českých filmových klubů v rámci Projektu 100 2017.
Projekt 100 2017 vznikl za podpory Státního fondu kinematografie.
Autorem materiálu je MgA. Jiří Forejt.**

Asociace českých filmových klubů

státní fond kinematografie

Údaje o filmu

REŽIE	Karel Zeman
SCÉNÁŘ	Karel Zeman, J. A. Novotný
KAMERA	Václav Pazderník, Antonín Horák
ZVUKOVÁ REŽIE	Zdeněk Liška
HUDBA	E. F. Burian, Vlastimil Pinkas
STŘIH	Zdeněk Stehlík
VÝTVARNÍCI	Zdeněk Ostrčil, Karel Zeman, Karel Černý, Zdeněk Rozkopal, Ivo Mrázek
TRIKY	Antonín Horák, Arnošt Kupčík, František Krčmář, Jindřich Liška, Karel Zeman
PRODUKCE	Antonín Drvota, Karel Hutěčka
HRAJÍ	Vladimír Bejval, Petr Herrmann, Josef Lukáš, Zdeněk Husták
ŽÁNR	Sci-fi
ZEMĚ A ROK	Československo 1955
STOPÁŽ	89 minut
FORMÁT	1 : 1,33
WEBOVÉ ODKAZY	www.projekt100.cz www.acfk.cz

Synopse

Prvním z řady legendárních kombinovaných – hraných a animovaných – snímků režiséra Karla Zemana se v roce 1955 stala Cesta do pravěku, která vypráví o cestě čtveřice zvídavých chlapců proti proudu času. Čtyři kamarádi na pramici putují ze současnosti přes dobu ledovou, třetihory a druhohory až do okamžiku, kdy se z oceánu zrodil život. Cestou zažijí hrdinové řadu nebezpečných dobrodružství a pozorně při tom sledují proměny, jimiž během milionů let prošla pozemská fauna, flóra i samotná planeta Země. Největší atrakcí divácky populárního snímku byly loutky pravěkých živočichů, inspirovaných ilustracemi Zdeňka Buriana a konzultovaných s paleontologem Josefem Augustou. Cesta do pravěku získala ocenění za nejlepší dětský film na MFF v Benátkách a Cenu kritiky na festivalu v Mannheimu.

(Zdroj: filmovyprehled.cz)

Režisér Karel Zeman (1910–1989)

Karel Zeman je považován za průkopníka trikového filmu, čímž si získal celosvětovou proslulost. Někteří ho s nadsázkou označují za jediného následovníka „filmového kouzelníka" Georgese Méliès e. Od dětství miloval loutkové divadlo a dobrodružné romány Julese Vernea. Přes svůj výtvarný talent vystudoval na přání rodičů obchodní školu v Kolíně. V pouhých sedmnácti letech se vydal do jižní Francie, kde byl zaměstnán jako reklamní výtvarník a následně vytvořil svůj první animovaný film – reklamu na mýdlo. Na přelomu 30. a 40. let minulého století pracoval pro Baťovy závody a postupně se propracoval na vedoucího reklamního oddělení pobočky v Brně. Zeman si z Francie přivezl vlastní kameru, na kterou doma po večerech natáčel fázovou animaci loutek vlastní výroby. V roce 1943 se setkal s filmovým režisérem Elmarem Klosem, kterému ukázal své první filmové pokusy. Klos mu ihned nabídl práci ve filmových ateliérech ve Zlíně – Zeman tak opustil dobře placené místo a vydal se i s rodinou na cestu, která změnila jeho život. Zeman nakonec působil ve zlínských ateliérech celou svou kariéru.

Pro Zemanův charakter a vývoj jeho životního příběhu je typická pracovitost, houževnatost a vůle překonávat materiální i organizační překážky. Zeman přišel do zlínských filmových ateliérů jako filmař-samouk. Filmová a televizní fakulta AMU (FAMU) vznikla teprve v roce 1946 (jako pátá filmová škola na světě), v době kdy měl autor na svém kontě již první film, Vánoční příběh z roku 1945. Film získal v roce 1946 ocenění na MFF v Cannes za nejlepší animovaný film. Filmoví pracovníci ve zlínských ateliérech byli přeučení dělníci, truhláři,

strojaři, bez zkušeností s filmovým řemeslem (výtvarník Cesty do pravěku byl původně malíř pokojů). Zeman postupně zdokonaloval také své vlastní znalosti řemesla, a společně s ním rostl celý (původně) amatérský tým, který kolem sebe seskupil.

Od nástupu do filmových ateliérů ve Zlíně až do roku 1955 se Zeman věnoval převážně loutkovému filmu (série s panem Prokoukem, Král Lávra). Další období můžeme ohraničit roky 1955 (Cesta do pravěku) a 1970 (Na kometě). Během patnácti let realizoval Karel Zeman šest celovečerních trikových filmů. Pokoušel se v nich dosáhnout absolutního souladu hrané akce s trikovými záběry a výraznou stylizací kostýmů i výtvarným řešením scény. Poslední tvůrčí období pak spadá do let 1971–1980, kdy se režisérovi již nepodařilo udržet realizační tým a jeho spolupracovníci dali přednost vlastní tvorbě. Někteří z nich se uplatnili jako autoři večerníčků, které se ve zlínských ateliérech začaly vyrábět v závratném množství. V tomto období pokračuje Zeman ve formátu celovečerních filmů, nicméně navrací se k čistě animované tvorbě (loutkové i kreslené).

FILMOGRAFIE (VÝBĚR):

1945	**VÁNOČNÍ SEN**	**1964**	**BLÁZNOVA KRONIKA**
1949	**INSPIRACE**	**1966**	**UKRADENÁ VZDUCHOLOĎ**
1950	**KRÁL LÁVRA**	**1970**	**NA KOMETĚ**
1952	**POKLAD PTAČÍHO OSTROVA**	**1974**	**POHÁDKY TISÍCE A JEDNÉ NOCI**
1955	**CESTA DO PRAVĚKU**	**1974**	**ČARODĚJŮV UČEŇ**
1958	**VYNÁLEZ ZKÁZY**	**1980**	**POHÁDKA O HONZÍKOVI A MAŘENCE**
1961	**BARON PRÁŠIL**		

Skladatel Zdeněk Liška (1922–1983)

Liška je považován za jednoho z nejvýraznějších skladatelů filmové hudby v Československu. Ve své tvorbě dokázal, že hudba není jen nepodstatnou složkou filmového díla, která působí pouze na emoce, ale že se podílí i na dramaturgickém spádu celého filmu. Ke každému filmu přistupoval zcela individuálně. Jako jeden z prvních využívá prvky syntetické hudby (reprodukované elektronicky). Za všechny můžeme uvést jeho práci na sci-fi Ikarie XB-1 Jindřicha Poláka (1963). Zdeněk Liška spolupracoval se Zemanem už na jeho animovaném filmu Poklad ptačího ostrova (1952). U filmu Cesta do pravěku (1955) zastoupil hudební režii. To znamená, že uváděl do souladu hudební a ruchovou složku filmu. Autorem hudby k filmu jsou avantgardní divadelník a hudební skladatel E. F. Burian a Vlastimil Pinkas. Mezinárodní ohlas si Liška získal svou hudbou pro Vynález zkázy (1958). Spolupracoval se Zemanem na většině jeho projektů.

Hrdinové filmu

Vladimír Bejval (Jirka), Petr Herrmann (Toník), Josef Lukáš (Petr) a Zdeněk Husták (Jenda) prožili během natáčení filmu dobrodružství, na které vzpomínali celý život. Pro natáčení byli objeveni asistenty režie na základě kritérií Karla Zemana, kterému šlo o to, aby tvář herců zachycovala „chlapecký romantismus". Byli objeveni při obhlídkách na pražských a zlínských školách a neměli předchozí herecké zkušenosti. Po natáčení se chlapci více než 60 let neviděli. Tři z nich se setkali při realizaci dokumentu Filmový dobrodruh Karel Zeman v roce 2015. Herecké dráze se po natáčení Cesty do pravěku věnovali pouze dva z chlapců: Petr Herrmann a Vladimír Bejval.

Kontext československé filmové tvorby

ZESTÁTNĚNÍ ČESKOSLOVENSKÉHO FILMU

Československá kinematografie byla zestátněna dekretem prezidenta republiky Edvarda Beneše z 11. srpna 1945. V textu bylo uvedeno, že „k provozu filmových ateliérů, k výrobě osvětlených filmů kinematografických (v dalším jen filmů), k laboratornímu zpracování filmů, k půjčování filmů, jakož i k jejich veřejnému promítání je oprávněn výhradně stát". Filmový průmysl byl prvním zestátněním odvětvím v naší zemi. Musíme si uvědomit, že v poválečné atmosféře nebyly radikální levicové myšlenky monopolem komunistů. Zestátnění československého filmu bylo promýšleno od konce 30. let osobnostmi jako Otakar Vávra (filmový režisér), Vladislav Vančura (spisovatel), Elmar Klos (filmový režisér). Filmoví pracovníci si od zestátněného filmu slibovali tvůrčí svobodu, ve které se nebudou muset ohlížet na ekonomické zájmy a náklady svých filmů. Kinematografie měla být finančně soběstačná, protože zisky z kin se měly investovat zpět do filmové tvorby.

PADESÁTÁ LÉTA: DOBA TEMNA?

Období poválečné a navazující padesátá léta jsou ve zpětném ohledu vnímány jako „doba temna". Komunistická strana opanovala veškerou moc, vytvořila cenzurní a represivní mechanismy. V 50. letech vrcholí politické procesy a měnová krize. Ovšem kinematografie je (před nástupem televizního vysílání v roce 1953) na vrcholu diváckého zájmu. V padesátých letech se rozšiřuje síť kin po celé zemi. Posiluje význam filmových festivalů. Do kin přichází barevný film a širokoúhlý formát projekce, které měly divákům nabídnout „něco navíc" oproti obrazově nedokonalému televiznímu signálu. Film je v 50. letech masovým médiem, které podléhá výraznému ideologickému dohledu. Filmaři se měli jako státní zaměstnanci podřídit doktríně socialistického realismu, stejně jako všichni umělci. Někteří se tomu z přesvědčení (anebo pohodlnosti) podvolují. Jiní nikoliv. Za všechny odvážné, kteří razili vlastní uměleckou cestu, můžeme jmenovat Jiřího Krejčíka (Svědomí, 1948), Alfreda Radoka (Daleká cesta, 1949) či Ladislava Helgeho (Škola otců, 1957).

FILMY PRO DĚTI A MLÁDEŽ – HRANÝ FILM

Stát chtěl své občany vychovávat. V zestátněné kinematografii se tvorbě pro děti a mládež dostává značné pozornosti. V průběhu padesátých let můžeme sledovat tendenci k popisu realistických dobrodružství dětských hrdinů, které jsou vedeny v intencích socrealismu. Na přelomu 50. a 60. let začínají autoři klást důraz na subjektivní formy výpovědi, filmy mají sklon k poetismu. Prosazuje se svět fantazie a dětské představivosti. Tento vývoj byl inspirován zahraničními filmaři. Za všechny můžeme jmenovat Červený balónek (1956) od Alberta Lamorisse.

Cesta do pravěku je jedním z mezníků. Film je rozkročen mezi světem popisným a fantaskním. Zeman se v něm totiž snaží o to, aby dětského diváka poučil o pravěké fauně a floře – tento konkrétní didaktický apel je pro film velice důležitý. Zároveň k tomu ale využívá trikových postupů, které přenášejí film do roviny snového dobrodružství. Plní postavám klukovský sen.

ČESKOSLOVENSKÁ ŠKOLA ANIMACE

Po válce v Československu působí hned několik studií animovaného filmu: Bratři v triku, Studio Jiřího Trnky a další. Karel Zeman a Hermína Týrlová pracují ve filmových studiích ve Zlíně. Ty vznikly v roce 1935 původně v rámci Baťových závodů. Měly sloužit k výrobě reklamních a osvětových krátkých filmů. Po válce jsou zlínská studia zestátněna. Orientují se na tvorbu krátkometrážních animovaných a osvětových filmů. Tzv. Československá škola animace zastínila svým mezinárodním ohlasem v průběhu 40. a 50. let hranou tvorbu. Filmy Hermíny Týrlové a Jiřího Trnky získávají festivalová ocenění po celém světě. Pro tehdejší animovaný film je příznačná vysoká míra umělecké individuality. To se projevovalo i v pestrosti výtvarných stylů a animačních technik. Týrlová využívá ve své práci běžné materiály (textil, hračky, provázky), kterým díky animaci vdechuje život. Trnka vychází ve svých loutkových filmech ze slovanských legend, díky čemuž vytváří určitá specifika národní výtvarné školy.

Rozbor filmu

TÉMA A MOTIVACE

Cesta do pravěku navazuje na motivy románu J. Vernea Cesta do středu Země vydaného roku 1864. Vypravěč na tuto knihu odkazuje v samotném úvodu filmu. Zeman svou autorskou invenci převtěluje do trikového zpracování, v rovině faktické se ale poměrně věrně drží vědeckých poznatků o pravěké fauně i floře. K filmu byl přizván jako odborný konzultant paleontolog. Film tematizuje chlapeckou touhu po poznání a dobrodružství – dětskou představivost. Motivace autora je tedy dvojí: naučná a zároveň fikční. Zeman ve filmu uplatňuje Komenského pedagogickou koncepci „školy hrou“.

SYŽET – FABULE

Pokud se pokoušíme pochopit filmové dílo, a jsme v této oblasti nezkušení, můžeme si své dovednosti procvičit na pozorování rozdílů mezi syžetem a fabulí. Oba tyto pojmy popisují příběh filmu. Pokud popisujeme syžet, hovoříme o pořadí scén tak, jak po sobě následují ve filmu. Můžeme se zamýšlet nad tím, proč jsou jednotlivé scény voleny v daném pořadí. Hovoříme-li o fabuli, pak nemáme na mysli pořadí scén tak, jak je předkládá autor. Fabule vypovídá i o situacích a motivacích postav, které ve filmu nemusí být přímo vyjádřeny. Fabule tedy přesahuje hranice filmu tak, jak jej vidíme na plátně, a otevírá prostor pro divákovu účast – domýšlení příběhu. Důsledným pozorováním syžetu můžeme sledovat, jakým způsobem filmař vypráví svůj příběh. Prostřednictvím fabule můžeme sledovat, jak na nás jeho vyprávění působí.

Pokud mluvíme o syžetu, celým příběhem provází vypravěč – hlas jedné z postav (využití tzv. Voiceoveru; hlas slyšíme mimo obraz). Usnadňuje nám průběžnou orientaci v ději, a spolu s tím posiluje naučný aspekt celého filmu. Syžet začíná scénou, ve které chlapec slepuje vazbu rozmočenému deníku z dobrodružné cesty. Existence deníku je důležitá pro celý průběh filmu. Je důležitou hrací rekvizitou (rekvizitou, která má dramatický význam). Potenciální ztráta či zničení deníku slouží několikrát jako zdroj dramatického napětí scény. Vypravěč je zapisovatelem výpravy. Jednotlivé scény filmu působí dojmem (a průvodní slovo vypravěče to podporuje) jako bychom listovali naučnou encyklopedií, jejíž obrazové ilustrace před námi ožívají. Hned v úvodní scéně nám vypravěč představí časovou osu „mezi člověkem a trilobitem“, po které se budeme v průběhu filmu pohybovat.

Na druhou stranu pokud uvažujeme o fabuli, vyvstává před námi řada otázek. Jak se chlapci do pravěku dostali? V úvodu vypravěč cestu „ospravedlní“ četbou románů J. Vernea a prostým rozhodnutím vydat se na výpravu, která začíná vstupem do jeskyně. Pokud se na film díváme dětskýma očima, nepotřebujeme žádné „racionální vysvětlení“, které nabízí kupříkladu Steven Spielberg ve svém Jurském parku (1993). Očima dospělých (kteří nejsou cílovou skupinou), vidíme, že chlapci fabulují. Letní dobrodružství od řeky se v jejich podání mění v dobrodružnou výpravu. Triková řešení Karla Zemana ale umožňují, aby fantazie z dětské hry motivované četbou J. Vernea skutečně ožily. Ve svých dalších celovečerních filmech (Vynález zkázy, Ukradená vzducholoď) se Zeman tzv. verneovskou poetikou dále inspiruje.

MIZANSCÉNA

Mizanscénou chápeme ve filmové terminologii vše, co se nachází před filmovou kamerou (jako součást obrazu). Můžeme tedy hovořit o pohybu kamery, rámování obrazu, hloubce filmového záběru, pohybu herců po scéně, o výtvarném řešení, kostýmech. Již jsme zmiňovali, že jednotlivé složky Zemanových filmů jsou koncipovány tak, aby posílily vyznění jeho triků. Právě trikové sekvence a jejich kombinace s hereckou akcí a reálným prostředím jsou pro Zemanovu mizanscénu tím nejtypičtějším.

V případě trikových záběrů mají herci na scéně poměrně omezené možnosti pohybu, tj. herecké akce, jelikož musí být na určených pozicích tak, aby daný filmový trik vyšel. Můžeme také s jistotou říci, že hrdinové Cesty do pravěku byli jedněmi z prvních herců, kteří se museli na scéně v některých momentech potýkat se zvířaty, která před sebou ve skutečnosti neviděli. Tento fenomén se od 70. let masově rozvinul díky nástupu digitálních trikových postupů.

Kamerová práce je výjimečná opět ve vztahu k trikovému zpracování. Značná část triků je

vytvářena přímo během natáčení díky hře s perspektivou a tzv. dokreslovačkám. Za zmínku jistě stojí výtvarná složka filmu, která je zajímavá hned v několika ohledech. Zeman ve svých pozdějších celovečerních filmech (Ukradená vzducholoď, Vynález zkázy ad.) uplatňoval důslednější výtvarnou stylizaci, která se projevovala v kostýmech i celých ateliérových stavbách. V Cestě do pravěku Zeman využívá trikových postupů naopak k tomu, aby dosáhl efektu realističnosti. Pro zdůraznění realistického rozměru dokonce v některých případech kombinuje loutky s reálnými záběry zvířat. Jako v případě geparda číhajícího na kluky na větvi stromu (38:28). Jedná se o loutku, ale v jednom prostřihu autoři nastřihují záběr na reálné zvíře. Samostatnou kapitolou jsou ručně malované horizonty hor, a výtvarně stylizované nebe v průběhu souboje dinosaurů (54:00).

Nyní se pojďme zaměřit na trikové postupy. Znovu je třeba zdůraznit fakt, že většinou dociluje požadovaného efektu kombinací několika postupů i v jediném záběru nebo sekvenci.

TECHNIKA DĚLENÉHO OBRAZU: umožňuje kombinovat reálné záběry s pookénkovou animací. Funguje na jednoduchém principu. Před objektiv kamery se nasadí maska, která zabrání expozici určité části obrazu. Scéna se nasnímá tímto způsobem. Poté se negativ filmu přetočí na začátek a nasadí se maska, která zakryje obraz v opačném gardu. Vtip spočívá v tom, že při druhém snímání můžeme kameru přemístit a snímat obraz ze zcela jiného prostředí. V prvním případě můžeme snímat hereckou akci. Ve druhém jetí můžeme animovat loutky. Ve výsledku se však oba obrazy spojí v jediný. Technika je využita v jednom záběru scény s mamutem (11:16).

Příprava trikové scény metodou děleného obrazu (Cesta do pravěku)

TRIKOVÉ SCÉNY S DOKRESLOVAČKOU: díky tomuto triku Zeman rekonstruoval pravěkou krajinu podél řeky, po které chlapci plují. Trik umožňuje kombinovat reálně snímaný obraz s malovaným pozadím, které je umístěno na desce v přesně dané vzdálenosti od kamery. Jedná se o trik s perspektivou. Malované pozadí umístěno 1,5 – 3 m od kamery a herecká akce se odehrává dále od ní. Tento trik je důsledně využíván v celém filmu (kupříkladu hory v pozadí 52:22).

Příprava trikové scény s dokreslovačkou (Cesta do pravěku)

TRIKOVÉ SCÉNY S PŘEDSTAVENÝM MODELEM: tento trik umožňoval snímat hereckou akci a model zvířete v reálném čase. Model je umístěn blíže kameře, takže působí dojmem monumentálního tvora. Díky táhlům a lankům byl tvor snadno ovladatelný. Na fotografii si můžeme všimnout, jakým způsobem kombinuje Zeman tento trikový postup s tzv. dokreslovačkou (pohoří v pozadí, 49:37).

Scéna s představeným modelem (Cesta do pravěku)

TRIKOVÉ SCÉNY S LOUTKAMI HERCŮ: V některých scénách využívá Zeman loutek herců, které umožňovaly natáčet náročné scény v malém měřítku. Díky tomu se dařilo předejít nákladům, které by vyžadovala náročná stavba v ateliéru, která by umožnila reálný pohyb herců v daném prostředí. Divák při sledování filmu využití loutek ani nepostřehne.

Loutky herců (Cesta do pravěku)

MODELY ZVÍŘAT: Filmaři využívali na scény v exteriérech modely ovládané táhly a lanky anebo návleky, ve kterých byl vodič loutky. Nicméně v ateliérech pracoval Zeman s modely 30–40 cm vysokými. Nicméně kupříkladu model mrtvého stegosaura byl vytvořen v životní velikosti.

Souboj dinosaurů (Cesta do pravěku)

STŘIHOVÁ SKLADBA

Právě střihová skladba napomáhá Zemanovi kombinovat různé druhy trikových postupů tak, aby se v rámci jedné scény propojily s hranou akcí a vytvořily společně zdání autenticity. Střih umožňuje propojení záběrů, které byly natáčeny na zcela jiných místech (trikové v ateliéru, hrané akce v exteriéru), do scény, která se z pohledu filmu odehrává bezprostředně v jednom místě. Scény působí díky střihu dynamicky. Divák je do děje vtažen natolik, že nerozezná loutky od skutečného herce.

HUDBA A ZVUK

Hudba má podporovat emoční naladění diváka. Nicméně Zdeněk Liška ve filmu pracoval na pozici zvukové režie. Jeho invence je dobře patrná v tom, jakým způsobem se doplňuje filmová hudba s ruchy prostředí. Za pozornost stojí zejména zvukové koláže, které mají ilustrovat atmosféru jednotlivých geologických epoch. Když chlapci vstupují do prvohor, obklopí je v močálu absolutní ticho. Život je totiž na samém úsvitu. Naproti tomu třetihory a druhohory jsou plné ruchových vjemů díky bohaté fauně, která krajinu obývá. Všimněme si také, jakým způsobem vytváří Liška „hlasy" pravěkých tvorů. Ve scéně souboje s pterodaktylem můžeme vypozorovat, že jeho křik je skutečně složen jako zvuková koláž. V jejím základu je křik ptáků. Avšak přesné „složení" koláže neznáme. Někteří v ní slyší i zvuk tryskáče.

Návrh filmových dílen

Následující výčet tří filmových dílen může pedagog využít podle libosti. Záleží na jeho rozhodnutí, zpracuje-li se studenty jeden z úkolů, všechny nebo žádný. Aktivity jsou voleny s ohledem na cílovou skupinu a témata volně související s projekcí. Nevyžadují velké nároky na techniku či koordinaci. Z pedagogického hlediska je může učitel využít pro objasnění principu fázování – tj. faktu, že filmový pohyb je pouhým optickým klamem, protože vzniká z projekce série statických obrazů.

ROZHÝBANÉ FOTOGRAFIE

Časová dotace: 20 minut

Příprava: studenti by měli mít k dispozici (alespoň do dvojic) mobilní telefony. V zařízení musí mít staženou volně dostupnou aplikaci Stop Motion Studio. Možnost projekce a internetového připojení v učebně.

Studenti se rozdělí do malých skupin (ideálně dvojic). Dostanou za úkol, aby si rozmysleli jed-

noduchý pohyb a nebo gesto. Kupříkladu úklonu, smeknutí čepice, dřep, vystoupení na židli, chůzi. Pak by měli daný úkon fotografovat po jednotlivých fázích alespoň na dvanáct fotografií za využití aplikace Stop Motion Studio, která je velice intuitivní. Aplikace umožní, aby si studenti přehráli jednotlivé fotografie za sebou v krátkém videu, a sledovali tak zamýšlený efekt. Statické fotografie se před nimi rozhýbou. Pedagog může cvičení obohatit tím, že studentům promítne rozhýbané pohybové studie zvířat E. Muybridge z poloviny 19. století: https://www.youtube.com/watch?v=K9DbE4SwgQI.

THAUMATROP – OPTICKÝ KLAM

Časová dotace: 20 minut

Příprava: pedagog si musí připravit provázky a kruhové výseče z pevnějšího papíru.

V této dílně může pedagog se studenty vytvořit jednoduchý optický klam prostřednictvím thaumatropu. Jedná se optickou hračku oblíbenou na počátku 19. století. Postačí pouze vystřihnout kolečko z pevnějšího papíru o průměru alespoň deset centimetrů. Po levé a pravé straně udělat při okraji po jedné dírce. Děti dostanou za úkol, aby na jedné straně namalovaly klec, na druhé pak nějakého pravěkého tvora. V závěru se každou z dírek protáhne krátký provázek. Děti mohou díky tomu rychlým a opakovaným otáčením kolečka dosáhnout optického splynutí obrazů.

Pro inspiraci může pedagog studentům ve třídě promítnout:

Animace před vynálezem kinematografu:
https://www.youtube.com/watch?v=-66v1ARI0-Q&t=356s

Thaumatrop:
https://www.youtube.com/watch?v=46Mlr4hvW-E

PIXILACE

Časová dotace: 45 minut

Příprava: studenti musí mít k dispozici (alespoň do skupin o max. pěti studentech) mobilní telefony. V zařízení musí mít staženou volně dostupnou aplikaci Stop Motion Studio.

Animační technika pixilace spočívá v uvádění lidské postavy do pohybu pookénkovým snímáním. Nejprve se studenti rozdělí do malých skupin. Aplikace Stop Motion Studio se ovládá velice intuitivně. Princip této techniky spočívá v tom, že studenti snímají pohyb v jeho jednotlivých fázích – tzn. po fotografiích. Aplikace pak umožní spuštění těchto fotografií v sérii za sebou. Díky tomu se snímky uvedou do pohybu. Studenti však nemusí ilustrovat reálný pohyb jako v prvním cvičení. Mohou vyzkoušet jednoduché „filmové“ triky.

Kupříkladu mohou vytvořit:

Pohyb postavy bez kroků: student stojí oběma nohama na zemi. Vyfotíme ho. Udělá malý krok vpřed. Nicméně další fotografii uděláme ve chvíli, kdy stojí oběma nohama na zemi. Takto může přejít celou místnost, ale my ho vyfotíme vždy pouze ve chvíli, kdy stojí. Jakmile si sérii fotografií v aplikaci pustíme, budeme mít pocit, že postava „létá po zemi“.

Létání: jedná se o podobný efekt jako v prvním případě s tím rozdílem, že fotografovaný student skáče. Na fotografii je přitom zachycen vždy pouze při výskoku v jeho nejvyšší fázi. Na každé další fotografii by se měl posunout o trochu dále. Výsledný efekt bude vypadat, jako by student létal.

Zmizení: Vyfotografujeme na několika snímcích jednoho ze studentů. Na stejném místě ho pak nahradí ve stejné pozici jiný žák. Opět s ním vyfotíme několik snímků. Takto můžeme pokračovat. Ve výsledném videu bude jedna postava přecházet v druhou.

Pro inspiraci můžete studentům ve třídě promítnout:

Příklady pixilace:

https://www.youtube.com/watch?v=ECFI3gsyzk0
https://www.youtube.com/watch?v=lg0vuf8-u2o
https://www.youtube.com/watch?v=EJBFXgxmXb0

Projekt 100

